

Sygn.akt III AUa 1143/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SO del. Teresa Suchcicka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 czerwca 2017 r. w B.

sprawy z odwołania R. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o dodatek pielęgnacyjny

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 września 2016 r. sygn. akt III U 266/16

oddala apelację.

SSO del. Teresa Suchcicka SSA Marek Szymanowski SSA Bożena Szponar - Jarocka

Sygn. akt III AUa 1143/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z dnia 8 kwietnia 2016 r., wydaną na podstawie art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), odmówił R. P. prawa do dodatku pielęgnacyjnego, ponieważ nie ukończył on 75 lat życia, a Komisja Lekarska ZUS orzekła, że nie jest on całkowicie niezdolny do pracy oraz do samodzielnej egzystencji.

W odwołaniu od tej decyzji R. P. wniósł o zmianę decyzji i przyznanie mu prawa do dodatku pielęgnacyjnego na dalszy okres.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania z uwagi na to, że Komisja Lekarska ZUS w orzeczeniu z dnia 30 marca 2016 r. nie stwierdziła u odwołującego niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 20 września 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał R. P. prawo do dodatku pielęgnacyjnego na okres od dnia 1 kwietnia 2016 r. do dnia 31 marca 2019 r. Ponadto, Sąd stwierdził brak odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił, że organ rentowy decyzją z dnia 31 marca 1993 r. przyznał R. P. rentę inwalidzką, a decyzją z dnia 20 sierpnia 2013 r. - prawo do emerytury. Od dnia 1 kwietnia 2012 r. R. P. jest uprawniony do dodatku pielęgnacyjnego. Prawo to zostało mu przedłużone do dnia 31 marca 2016 r. na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 11 czerwca 2013 r. (III U 933/12). W dniu 13 stycznia 2016 r. ubezpieczony złożył kolejny wniosek o ustalenie uprawnień do dodatku pielęgnacyjnego na dalszy okres. Orzeczeniem z dnia 18 lutego 2016 r. Lekarz Orzecznik ZUS ustalił, że odwołujący nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Na skutek wniesionego sprzeciwu, jego stan zdrowia był badany przez Komisję Lekarską ZUS, która w orzeczeniu z dnia 30 marca 2016 r. orzekła, że ubezpieczony nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Wobec tego zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił R. P. przyznania prawa do dodatku pielęgnacyjnego.

Sąd Okręgowy odwołał się do art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), który określa przesłanki przyznania prawa do dodatku pielęgnacyjnego osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat życia. W oparciu o art. 13 ust. 5 tej ustawy Sąd stwierdził, że niezdolność do samodzielnej egzystencji orzeka się w przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Powołując się na wiek odwołującego (urodzonego w dniu (...)), Sąd ustalił, że prawo do dodatku pielęgnacyjnego może być przyznane odwołującemu jedynie w przypadku ustalenia, że jest on osobą całkowicie niezdolną do pracy oraz samodzielnej egzystencji. W tym celu Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy z zakresu psychiatrii, psychologii i chorób wewnętrznych-gastroenterologii. Biegli rozpoznali u odwołującego nasilony zespół psychoorganiczny u osoby upośledzonej umysłowo w stopniu umiarkowanym, nadżerkowy nieżyt błony żołądka, stan po cholecystektomii (bez upośledzenia funkcji przewodzenia pokarmowego) i padaczkę w wywiadzie. Ocenili, że występujące u odwołującego schorzenia oraz stopień ich zaawansowania stanowią podstawę do stwierdzenia, że jest on nadal całkowicie niezdolny do pracy zarobkowej i niezdolny do samodzielnej egzystencji, gdyż nastąpiło u niego naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych od dnia 14 marca 2012 r. do dnia 31 marca 2019 r. Zdaniem biegłych, stan zaawansowania schorzeń odwołującego świadczy o tym, że bez pomocy innych osób nie jest on w stanie zaspokajać koniecznych potrzeb życiowych. Od wielu lat cierpi na schorzenia na podłożu organicznego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego, z dominującymi zaburzeniami funkcji poznawczych (jego funkcjonowanie jest na poziomie upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym) oraz sfery charakterologiczno-popędowej. Biegli stwierdzili, że odwołujący jest nieporadny życiowo, zagubiony, pobieżnie zorientowany w czasie, miejscu i przestrzeni, momentami napięty, drażliwy, niespokojny, spowolniały psychoruchowo, o utrudnionym kontakcie werbalnym, mało doręczny i logiczny, rozwlekły w wypowiedziach, lekki tematycznie, drobiazgowy, z wyraźnie obniżonymi funkcjami poznawczymi. Nie rozumie prostych poleceń, ma problemy nawet w zakresie codziennego funkcjonowania.

Organ rentowy złożył zastrzeżenia do opinii, wnosząc o dopuszczenie dowodu z opinii innych biegłych z zakresu psychiatrii i psychologii. Sąd oddalił ten wniosek dowodowy na mocy art. 217 § 3 k.p.c., uznając, że sporne okoliczności zostały już dostatecznie wyjaśnione. Sąd zaznaczył, że zastrzeżenia złożone przez organ rentowy nie podważają oceny stanu zdrowia odwołującego dokonanej przez biegłych. Okoliczność, że Komisja Lekarska ZUS w odmienny sposób oceniła stan zdrowia odwołującego, nie stanowi podstawy do dopuszczania kolejnego dowodu z opinii biegłych. Sąd przypomniał, że komisja lekarska ZUS zasadniczo nie uznaje niezdolności do pracy bądź niezdolności do samodzielnej egzystencji, dlatego wskutek przekonania ubezpieczonych o istnieniu u nich takiej niezdolności Sąd dopuszcza dowód z opinii biegłych, aby pozyskać obiektywną ocenę stanu ich zdrowia.

Sąd Okręgowy podzielił wywody i wnioski wynikające z opinii zespołu biegłych lekarzy sądowych. Uznał, że wnioski biegłych zostały sformułowane po przeprowadzeniu wywiadu, badaniu odwołującego i analizie dokumentacji medycznej zgromadzonej w aktach rentowych. Biegli jednoznacznie wskazali, że występujące u R. P. dominujące schorzenia psychiatryczne czyni go osobą całkowicie niezdolną do pracy i niezdolną do samodzielnej egzystencji. Sąd

uznał dokonaną przez biegłych ocenę stanu zdrowia odwołującego za miarodajną. Wskazał też, że niezadowolenie strony z treści sporządzonej przez biegłych opinii nie może stanowić samoistnej podstawy do dopuszczenia dowodu z opinii kolejnego zespołu biegłych.

Sąd zaznaczył, że R. P. ma 68 lat, jest uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy i niezdolną do samodzielnej egzystencji od dnia 1 kwietnia 2012 r. i od tej daty otrzymuje dodatek pielęgnacyjny. Z opinii biegłych wynika, że aktualnie jego stan zdrowia nie uległ poprawie, dlatego Sąd przyznał R. P. prawo do dodatku pielęgnacyjnego na dalszy okres wynikający z opinii, tj. od dnia 1 kwietnia 2016 r. do dnia 31 marca 2019 r., o czym orzekł na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Z kolei na podstawie art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Sąd uznał, że nie istniały podstawy do obciążenia organu rentowego odpowiedzialnością za nieprzyznanie odwołującemu prawa do dodatku pielęgnacyjnego już na etapie postępowania przed ZUS. Zdaniem Sądu, z uwagi na poziom skomplikowania sprawy, do rozstrzygnięcia sprawy niezbędna była opinia biegłych lekarzy sądowych.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., pełnomocnictwo w aktach sprawy, zaskarżając wyrok w części dotyczącej punktu I i zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 75 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 2 oraz art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że R. P. wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w okresie od dnia 1 kwietnia 2016 r. do dnia 31 marca 2019 r. i z tego tytułu w tym okresie przysługuje mu prawo do dodatku pielęgnacyjnego,

2. naruszenie zasad prawa procesowego, tj. :

a) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nienależyte rozważenie zebranego materiału dowodowego i przyjęcie, że odwołujący jest całkowicie niezdolny do samodzielnej egzystencji i zaspokajania swoich podstawowych potrzeb życiowych bez opieki innej osoby, na co wpłynął błąd w ustaleniach faktycznych polegający na stwierdzeniu u niego dominujących schorzeń psychiatrycznych oraz pominięcie opinii lekarzy orzeczników ZUS, Komisji Lekarskiej ZUS, zastrzeżeń do opinii biegłych zgłoszonych przez organ rentowy w piśmie procesowym z dnia 26 lipca 2016 r.,

b) art. 278 § 1 i 2 k.p.c., art. 227 k.p.c. w związku z art. 217 § 3 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie wniosku dowodowego organu rentowego o powołanie innych biegłych sądowych z zakresu psychiatrii i psychologii zgłoszonego w piśmie procesowym z dnia 26 lipca 2016 r. i uznanie, że okoliczności sporne zostały wyjaśnione.

Organ rentowy wniósł o rozpoznanie postanowienia o oddaleniu wniosku dowodowego zgłoszonego w piśmie procesowym organu rentowego z dnia 26 lipca 2016 r. i ponowne jego rozpoznanie oraz powołanie innych biegłych sądowych z zakresu psychiatrii i psychologii. Końcowo organ rentowy wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja podległa oddaleniu

Wprawdzie apelacja w pierwszej kolejności formułuje zarzut obrazy prawa materialnego tj. art. 75 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 2 oraz art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), to rozważania Sądu Apelacyjnego wypada rozpocząć od oceny trafności zarzutów obrazy prawa procesowego. Przestrzeganie przepisów prawa procesowego przez Sąd pierwszej instancji ma bowiem wpływ na prawidłowe ustalenie stanu faktycznego. Nie bez znaczenia jest też to, że tylko prawidłowo ustalony stan faktyczny może stanowić podstawę do oceny poprawności zastosowania prawa materialnego. Sąd Apelacyjny stoi wręcz na stanowisku, iż zarzut naruszenia prawa materialnego w zasadzie można skutecznie podnosić jedynie wówczas, gdy nie kwestionuje się dokonanych przez Sąd I. instancji ustaleń faktycznych. Zarzut naruszenia prawa materialnego winien być bowiem odnoszony do określonego stanu faktycznego - który

skarżący akceptuje – a do którego to stanu faktycznego wadliwie zastosowano prawo materialne. Naruszenie prawa materialnego jak wiadomo może nastąpić bądź poprzez jego błędną wykładnię – czyli poprzez mylne rozumienie treści określonej normy prawnej, albo poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, czyli poprzez błędne uznanie, iż do danego ustalonego stanu faktycznego ma zastosowanie dany przepis prawa materialnego, albo też odwrotnie, tzn. przepis, który winien mieć zastosowanie w danym stanie faktycznym – nie został zastosowany (szerzej w tym zakresie por. postanowienie SN z 15.10.2001r. I CKN 102/99; wyrok SN z 05.10.2000r. II CKN 300/00; postanowienie SN z 28.05.1999 r. I CKN 267/99 Prok. i Pr. 1999/11-12/34 ; wyrok SN z 19.01.1998 r. I CKN 424/97 OSNC 1998/9/136, wyrok SN z dnia 26 marca 2004 r. IV CK 208/03 LEX nr 182074; postanowienie SN z dnia 18 marca 2009 r. IV CSK 407/08 LEX nr 511007).

Jedyną sporną w sprawie okolicznością było to, czy wnioskodawca jest osobą niezdolną do samodzielnej egzystencji, czyli osobą, o której mowa w art. 13 ust. 5 powołanej wyżej ustawy emerytalnej, u której występuje naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych. Nie ulega wątpliwości, iż ustalenie tej okoliczności wymaga posiadania wiadomości specjalnych w rozumieniu art. 278 §1 k.p.c. a Sąd nie może sam ustalić istnienia niezdolności do samodzielnej egzystencji, jeżeli biegli lekarze dobrani stosownie do schorzeń ubezpieczonego w wydanej opinii nie dojdą do takiego wniosku. Taki też prawidłowy tryb postępowania zastosował Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie dopuszczając w tym zakresie dowód badań i opinii biegłych lekarzy z zakresu psychiatrii, psychologii i interny i gastroenterologii (k. 7). Konkluzja biegłych w wydanej opinii, której wydanie poprzedzono również badaniem ubezpieczonego jest jednoznaczna, iż niezdolność do samodzielnej egzystencji nadal istnieje, a jej przewidywany czas istnienia to okres do 31.03.2019 r. Na tej właśnie opinii Sąd Okręgowy oparł swoje ustalenia w zakresie istnienia niezdolności do samodzielnej egzystencji - szeroko w uzasadnieniu wyroku nawiązując do przedmiotowej opinii – co zwalnia Sąd Apelacyjny z szerszego przytaczania tej opinii. Dość powiedzieć, iż nie wydają się sporne przesłanki, które doprowadziły biegłych do takiej oceny ubezpieczonego w zakresie jego zdolności do samodzielnej egzystencji samodzielności uwypuklone w uzasadnieniu opinii. W szczególności wskazano, iż ubezpieczony od wielu lat cierpi na schorzenia na podłożu organicznego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego, z dominującymi zaburzeniami funkcji poznawczych (poziom umiarkowanego stopnia upośledzenia umysłowego) oraz sfery charakterologiczno-popędowej. Jest on nieporadny życiowo, zagubiony, pobieżnie zorientowany w czasie, miejscu i przestrzeni, momentami napięty, drażliwy, niespokojny, spowolniały psychoruchowo, w utrudnionym kontakcie werbalnym, mało dorzeczny i logiczny, rozwlekły w wypowiedziach, lepki tematycznie, drobiazgowy, z wyraźnie obniżonymi funkcjami poznawczymi. Nie rozumie prostych poleceń, ma problemy nawet w zakresie codziennego funkcjonowania. Przeanalizowanie i oparcie się przez Sąd Okręgowy na tej opinii nastąpiło z uwzględnieniem przesłanek oceny dowodów wynikających z art. 233 §1 k.p.c. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie jest naruszeniem art. 233 §1 k.p.c. , a zatem przekroczeniem granic swobody oceny dowodów zachowanie Sądu polegające na dokonywaniu wartościowania dowodów przeprowadzanych w sprawie i uznanie ich za podstawę swego rozstrzygnięcia, jeżeli sąd w swoich rozważaniach nie pominął części materiału dowodowego mającego znaczenie. Dotyczy to także oceny dowodów z opinii biegłych lekarzy. Wydając swoje orzeczenie Sąd Okręgowy oparł się na opinii 3 biegłych lekarzy, którą uznał za przekonującą, rzeczową i w stopniu wystarczającym dla rozstrzygnięcia wyjaśniającą sprawę (art. 224 k.p.c.). Do istoty orzekania Sądu należy wartościowanie materiału dowodowego pod kątem zasad logiki, doświadczenia życiowego i wiedzy. Przesłanki te mają również w pewnym zakresie zastosowanie od oceny opinii biegłych lekarzy, choć ten dowód nosi cechy specyficzne i wymaga od Sądu większej ostrożności w konstruowaniu ocen, albowiem Sąd sam nie dysponując wiadomościami specjalnymi (278 k.p.c.) ocenia dowód pochodzący od podmiotu takie wiadomości posiadającego. Ważnym jest zatem prześledzenie przez Sąd w przypadku opinii biegłych czynności biegłych jakie poprzedziły ich konkluzje (badanie ubezpieczonego , analiza materiału aktowego zwłaszcza medycznego) pod kątem tego czy biegli uwzględnili całokształt dostępnych dokumentów i wzięli pod uwagę wszystkie okoliczności mające znaczenie w tym przypadku do oceny niezdolności samodzielnej egzystencji. Nawet gdyby między opiniami zachodziły pewne sprzeczności to nie znaczy, że Sąd zobowiązany jest zawsze prowadzić postępowanie dowodowe do czasu, aż wszyscy biegli wydadzą zgodną opinię. W sprawie taka sytuacja nawet nie wystąpiła, bowiem wobec jednoznacznej wymowy opinii biegłych i jej rzeczowości Sąd Okręgowy nie dopuścił kolejnej. Nie jest zatem ostatecznie trafny zarzut obraży art. 233 §1 k.p.c. ani art. 217 § 3 i 227 i 278 §1 i 2 k.p.c., skoro Sąd Okręgowy w ramach przysługujących mu

uprawnień do swobodnej oceny dowodów w granicach tej swobody uznał sprawę za dojrzałą do rozstrzygnięcia. Jeżeli Sąd Okręgowy uznał zasadnie wydaną już opinią za przekonującą, pełną i wystarczającą do oceny niezdolności do samodzielnej wnioskodawcy to nie zachodziły przesłanki do powołania innego zespołu biegłych (por. w tym zakresie np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 marca 1997r., II UKN 45/97, OSNP 1998, nr 1, poz. 24; z dnia 10 grudnia 1997r., II UKN 391/97, OSNP 1998, nr 20, poz. 612; z dnia 4 sierpnia 1999r., I PKN 20/99, OSNP 2000, nr 22, poz. 807; wyrok z dnia 9 stycznia 2002r., II UKN 701/00, LEX nr 559961 , z dnia 10 stycznia 2002r., II CKN 639/99, Lex nr 53135 oraz wyrok SA w Katowicach z dnia 23 maja 2014 r. III AUa 321/14). W postępowaniu w sprawach o rentę szczególnie istotna jest również szybkość tego postępowania, chodzi bowiem o świadczenie mające istotne znaczenie dla egzystencji ubezpieczonych, stąd dopuszczanie kolejnych wniosków dowodowych co do okoliczności dostatecznie już wyjaśnionych musiałoby być ocenianie w kontekście art. 6 ust.1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w dniu 4 listopada 1950 r. w R. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) gwarantującego stronie prawo do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S. na tle art. 6 ust.1 wspomnianej Konwencji sprawy dotyczące źródeł utrzymania należą do spraw, których znaczenie sprawy dla strony (ubezpieczonego) jest istotne i postępowanie w tych sprawach winno toczyć się szczególnie szybko (por. m.in., O. przeciwko Austrii, wyrok z 28 czerwca 1990 r., § 72 ; C. przeciwko W., wyrok z 24 maja 1991 r., § 17; L. przeciwko Polsce wyrok 19 października 2004 r. Skarga nr 57467/00 § 34; M. przeciwko Polsce , wyrok z 14 września 2004 r. skarga nr 63391/00). Skoro również w ocenie Sądu Apelacyjnego opinia biegłych lekarzy nie zawiera wad podważających jej konkluzję to brak jest podstaw do kontynuowania postępowania dowodowego w sprawie i z tej przyczyny - ponowiony (w apelacji) przed Sądem Apelacyjnym wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii nowego zespołu został oddalony na rozprawie apelacyjnej na zasadzie art. 217 §3 k.p.c. w z 391 §1 k.p.c.

Ustalenie, iż wnioskodawca jest nadal czasowo niezdolny do samodzielnej egzystencji – czyni oczywiście niezasadnym zarzut obrazy prawa materialnego tj. art. 75 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 2 oraz art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

Mając to wszystko na uwadze Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił.